

6. SŇATEČNOST

V průběhu padesátých let se v celé České republice, a Liberecký kraj tím nevyjímaje, vytvořil model vysokého počtu osob vstupujících do manželství většinou již v mladém věku. Sňatečnost se tak trvale udržovala na příznivé úrovni vysokým podílem osob vstupujících do manželství. V poválečném období bylo uzákoněno snížení věku plnoletosti z 21 na dnešních 18 let. Hlavními příčinami nízkého sňatkového věku bylo poměrně krátké období přípravy k povolání, nedostatečná motivace k získání určitého postavení v zaměstnání před svatbou a nízké povědomí o možnostech antikoncepčních prostředků. Polovina prvorozených dětí narozených v manželství se rodila z předmanželských koncepcí. Současně podle některých sociologických výzkumů se předpokládá, že sňatek byl v té době často prvním samostatným krokem mladých lidí.

Na roční kolísání počtů uzavřených sňatků měly z velké části vliv měnící se počty obyvatelstva ve sňatkovém věku způsobené nepravidelným věkovým složením. Vzestup počtu vstupů do manželství na konci šedesátých a na začátku sedmdesátých let lze vysvětlit právě zvýšením počtu sňatkuschného obyvatelstva. Do věku plnoletosti dospěly děti narozené v průběhu poválečného babyboomu. Vláda v té době začala naplňovat sliby plánované propopulační politiky. V roce 1973 byly zavedeny novomanželské půjčky.

Politické změny v roce 1989 měly na vývoj sňatečnosti významný vliv. Nejprve v roce 1990 počet uzavřených sňatků výrazně vzrostl jako reakce na zrušení výhodných novomanželských půjček od 1. 1. 1991. Transformace však s sebou přinesla, již několikrát zmiňovanou, změnu v rodinném chování obyvatelstva. Během let 1989 – 1995 se počet uzavřených sňatků v Libereckém kraji snížil o 1 163, tj. o 33,5 %. Od roku 1995 následoval malý vzestup počtu sňatků způsobený realizací odložených sňatků a současně skutečností, že do sňatkuschného věku již vstoupila generace narozená v průběhu období zvýšené reprodukce žen v sedmdesátých letech. Od poloviny devadesátých let se již počet uzavřených sňatků, s výjimkou poklesu v roce 2003, téměř nemění.

Obyvatelstvo celé České republiky, a tak i Libereckého kraje, přijalo nový model společenského chování. Vstup do manželství je odkládán do vyššího věku, stejně tak jako plánování narození dítěte. Současně instituce manželství ztratila svůj dřívější význam. Očekávání narození dítěte už není důvodem k nezbytnému sňatku partnerů. Průměrný věk při sňatku snoubenců v Libereckém kraji se po roce 1990 začal velmi dynamicky zvyšovat. Průměrný věk nevěst při sňatku vzrostl mezi roky 1992 až 2004 z 25,2 let na 30,5 let a průměrný věk ženichů za stejné období z 28,2 let na 33,4 let. Intenzita zvyšování průměrného věku snoubenců při prvním sňatku se projevila nárůstem sňatkového věku nevěst z 21,7 let v roce 1993 na 26,4 let v roce 2004 a ženichů z 24,4 let na 29,1 let ve stejném časovém období. Současně se zvýšením průměrného věku při sňatku se změnila i struktura nevěst a ženichů podle věku. Křivka znázorňující toto rozdělení výrazně změnila od počátku devadesátých let svůj tvar. Došlo k jejímu postupnému zploštění a posunu jejího vrcholu do vyššího věku. Současně jsou patrné výrazné odlišnosti ve věkové struktuře ženichů a nevěst.

Na základě údajů o sňatečnosti podle věku lze porovnat i vzájemný věk snoubenců. V průběhu let 1991 – 2004 se rozložení podle vzájemného dokončeného věku snoubenců změnilo. Podíl stejně starých novomanželských párů z celkového počtu sezdaných klesl v tomto období z 11,2 % na 9,8 %, podíl párů, kde ženich svým věkem převyšuje věk nevěsty, klesl z 72,1 % na 67,4 % a naopak podíl novomanželských párů s nevěstou ve vyšším věku vzrostl od roku 1991 z 16,8 % na 22,8 % v roce 2004.

Od počátku devadesátých let se změnila i struktura sňatků podle pořadí a rodinného stavu snoubenců. Podíl prvních sňatků, a tak i sňatků svobodných z celkového počtu sňatků, se snížil mezi roky 1991 až 2004 u nevěst o 3,6 procentních bodů a u ženichů o 1,9 procentní body. Zvýšil se tak podíl sňatků ve vyšším pořadí. Tato změna ve vývoji sňatečnosti souvisí se zvyšováním úrovně rozvodovosti a tak i se zvyšováním pravděpodobností opětovného vstupu do manželství. Podíl sňatků rozvedených na celkovém počtu sňatků vzrostl mezi roky 1992 a 2004 v Libereckém kraji u žen o 3,4 procentní body a u mužů o 5,8 bodů.

Základní trendy vývoje sňatečnosti v Libereckém kraji po roce 1990:

- snížení úrovně sňatečnosti,
- zvýšení průměrného věku nevěsty a ženicha při sňatku,
- růst počtu nesezdaných soužití,
- zvýšení podílu sňatků ve druhém a dalším pořadí.